

คำกริยาประสมในภาษาไทย:
หมวดหมู่ที่ปรับเปลี่ยน ทับซ้อน และสับสน¹
**Compound Verbs in Thai:
Confusing, Overlapping and Transitional Category**

อัญชลี สิงห์น้อย *

sunchalee@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอหมวดหมู่ที่เป็นพลวัตของคำกริยาประสมและผลิภาวะของคำกริยาประสม ซึ่งเป็นความพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าคำประสมในภาษาไทยเป็นหมวดหมู่ไวยากรณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนมาจากหมวดหมู่อื่นๆ ทั้งในระดับคำด้วยตนเอง ระดับวลี และระดับประโยค ซึ่งขณะเกิดกระบวนการปรับเปลี่ยนนั้นจะเห็นการทับซ้อนกันของหมวดหมู่ต่างๆ จึงไม่สามารถพิจารณาแยกขาดจากกันได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา แสดงให้เห็นว่าคำกริยาประสมเป็นหน่วยไวยากรณ์ที่มีผลิภาวะสูง ฉะนั้นหากเราไม่เข้าใจธรรมชาติของหมวดหมู่อย่างแท้จริงเช่นนี้แล้ว จะทำให้เกิดความยุ่งยากและสับสนได้ในการที่จะระบุประเภทที่กำวมให้เป็นหมวดหมู่ใดหมวดหมู่หนึ่งอย่างตายตัว

คำสำคัญ : คำกริยาประสม, หมวดหมู่ที่ปรับเปลี่ยน, หมวดหมู่ที่ทับซ้อน, หมวดหมู่ที่สับสน

Abstract

This paper presents the nature of the compound-verb category which is dynamic and productive. It is an attempt to demonstrate that compound verbs in Thai form a category via the process of grammaticalization from other grammatical categories at the lexical, phrasal and clausal levels. This transition creates overlapping categories, ones which have no clear cut boundary. Such a transitional process occurs all the time and thus reveals the high productivity of compound verbs. A lack of understanding of the nature of the categories therefore, causes difficulty in attempting to identify any ambiguous form as an absolutely distinct category.

Keywords : compound verbs, transitional category, overlapping category, confusing category

* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

การจัดหมวดหมู่สรรพสิ่งต่างๆ ของผู้คนนั้นมีความซับซ้อนเกินกว่าที่เคยคิดกันมาแต่เดิมที่เพียงแต่พิจารณาจากคุณสมบัติร่วมของสมาชิกเท่านั้น ในมุมมองใหม่ เช่น นักประสบการณ์นิยมนั้นเห็นว่าสรรพสิ่งต่างๆ มีความซับซ้อนในตัวเอง เจ้าของภาษาจะจัดหมวดหมู่สรรพสิ่งต่างๆ ตามลักษณะธรรมชาติของสรรพสิ่งนั้นๆ โดยใช้ประสบการณ์ การรับรู้ และพื้นฐานทางวัฒนธรรมประกอบกับการใช้กลไกทางจินตนาการ เช่น อุปถัมภ์ (metaphor) และ นามนัย (metonymy) การพิจารณาหมวดหมู่ในฐานะโครงสร้างที่ซับซ้อนดังกล่าวนี้เอง เป็นที่มาของทฤษฎีต้นแบบ

(Lakoff 1987)

1. บทนำ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าคำประสม คือ คำที่สร้างขึ้นจากการนำคำมูลที่มีอยู่เดิมสองคำหรือมากกว่ามาประกอบเข้าด้วยกันเกิดความหมายใหม่ที่เป็นความหมายจำเพาะ (idiosyncratic meanings) เฉกเช่นคำเดี่ยวทั่วไป ไม่ใช่เป็นผลรวมของความหมาย (compositional meanings) ดังเช่นความหมายที่ได้จากวลีหรือประโยค (อัญชลี สิงห์น้อย, 2548) คำประสมเกิดได้หลายประเภท ที่สำคัญคือคำนาม เช่น *แม่บ้าน วงเล็บ แม่น้ำ ลูกอม ร้อยกรอง* ฯลฯ และคำกริยา เช่น *ดีใจ หายใจ วัดใจ หัวเสีย ตูมอ ทักทาย กล่าวหา* ฯลฯ

แม้ว่าจะมีผู้ให้คำจำกัดความของคำประสมไว้มากมายในลักษณะที่สอดคล้องกันนี้ การตีความคำประสมยังต้องอาศัยบริบทหรือข้อความแวดล้อมประกอบ เนื่องจากมีคำประสมจำนวนมากที่มีรูปคำและโครงสร้างเหมือนกับหน่วยไวยากรณ์อื่น เช่น วลีหรือประโยค จึงอาจเกิดความกำกวมได้เสมอหากปราศจากบริบทที่เหมาะสมดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำประสมกับนามวลี

ขาไก่

คำประสม	ฉันชอบกิน <i>ขาไก่</i>
	‘ขนมปังกรอบชนิดหนึ่ง’
นามวลี	<i>ขาไก่</i> ตัวนั้นหัก
	‘อวัยวะส่วนหนึ่งของไก่’

คอห่าน

คำประสม	ฉันล้างส้วมล้าง <i>คอห่าน</i>
	‘ส่วนของโถส้วม’
นามวลี	<i>คอห่าน</i> ยาวกว่าคอเป็ด
	‘อวัยวะส่วนหนึ่งของห่าน’

คำประสมกับภาคแสดงของประโยค

ทอดมัน

คำประสม	ฉันชอบกิน <i>ทอดมัน</i>
	‘ของกินชนิดหนึ่งมักทำจากปลา’
ภาคแสดง	แม่ <i>ทอดมัน</i> กับกล้วยให้ฉันกิน
	‘ทำมันให้สุกด้วยน้ำมัน’

ถอยรถ

คำประสม	แม่ <i>ถอยรถ</i> ใหม่ 1 คัน
	‘ซื้รถ’
ภาคแสดง	พ่อ <i>ถอยรถ</i> ไม่ตรง
	‘เคลื่อนรถไปข้างหลัง’

คำประสมกับประโยค

คนขับรถ

คำประสม	เขามีอาชีพเป็น <i>คนขับรถ</i>
	‘คนที่มีหน้าที่ขับรถ’
ประโยค	<i>คนขับรถ</i> ได้ ลิงก็น่าจะขับรถได้เหมือนกัน
	‘คนกระทำกริยาขับรถ’

ข้าวสวย

คำประสม	อยากกิน <u>ข้าวสวย</u> ร้อนๆ
	กับปลาทอด
‘ข้าวที่หุงสุกแล้ว’	
ประโยค	<u>ข้าวสวย</u> จืด เม็ดโตโต
‘ข้าวมีสภาพสวย’	

การที่โครงสร้างของคำประสมมีลักษณะทั่วไปเหมือนโครงสร้างวลีหรือประโยคนั้น เนื่องจากคำประสมมีพื้นฐานมาจากระบบหรือกฎเกณฑ์เดียวกันกับวลีหรือประโยค จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อใดก็ตามที่มีคำประสมเกิดขึ้นในภาษา คำเหล่านั้นน่าจะใช้แสดงความหลากหลายทั้งในเชิงวากยสัมพันธ์ ความหมาย และคำศัพท์ ไปในคราวเดียวกัน (Sadock, 1998) ในความเห็นที่สอดคล้องกันนี้ อัญชลี ลิงห์น้อย (2548) ได้แสดงให้เห็นว่าคำนามประสมในภาษาไทยแม้จะมีความหมายจำเพาะเหมือนคำเดี่ยวโดยทั่วไป แต่ก็มีความสัมพันธ์อรรถสัมพันธ์ และผลิตภาวะ (productivity) ที่หลากหลายได้เช่นเดียวกับวลีและประโยค

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์คำกริยาประสมนั้น ที่ผ่านมามีมากมายหลายงาน ซึ่งได้ศึกษาคำกริยาประสมในหลายด้านจากหลายมุมมอง ได้แก่ ด้านรูปแบบ วากยสัมพันธ์และอรรถสัมพันธ์ (syntactic and semantic relations) และความหมายของคำกริยาประสม จากมุมมองที่เป็นทั้งในแนวไวยากรณ์ โครงสร้างและไวยากรณ์หน้าที่นิยม งานวิจัยที่สำคัญมี ดังนี้

ในเรื่องของรูปแบบหรือโครงสร้างคำกริยาประสม ได้มีงานวิจัยในแนวไวยากรณ์โครงสร้างที่พยายามกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคำกริยาประสมให้แตกต่างจากหน่วยไวยากรณ์อื่นที่มีโครงสร้างเหมือนกัน โดยทั่วไปแล้วมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าคำประสมเกิดจากการนำคำมูลที่

เกิดอิสระได้ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกันแล้วกลายเป็นคำใหม่ที่มีความหมายใหม่ขึ้นมาอีกคำหนึ่ง และแบ่งโครงสร้างคำกริยาประสมเป็นรูปแบบต่างๆ เช่น กริยา-กริยา (ดูแล เลี้ยงดู ช่วยเหลือ นอนหลับ ชักจูง ฯลฯ) กริยา-นาม (ทำงาน เสียใจ กินโต๊ะ ออกโรง รับปาก ฯลฯ) นาม-กริยา (ใจหาย คอดก อกหัก ท้องเดิน ฯลฯ) เช่น Mary R. Hass (1964) Nisa Udomphol (1964) Vichin Panupong (1970) Mithum Marianne (1984) อนงค์ เอียงอุบล (2528) ฯลฯ

ในด้านวากยสัมพันธ์ของคำกริยาประสมนั้น มีงานวิจัยที่มีผลการศึกษาวิเคราะห์ต่างกันที่สำคัญ เช่น อนงค์ เอียงอุบล (2528) มีการวิเคราะห์วากยสัมพันธ์ของคำประกอบกริยาประสม โดยอาศัยแนวคิดแบบการวิเคราะห์ส่วนประชิด แบ่งคำกริยาประสมเป็น 2 รูปแบบได้แก่ ส่วนหลัก-ส่วนขยาย (ขวัญหนี ใจหาย ท้องร่วง ชักแห้ง ฯลฯ) และ ส่วนหลัก-ส่วนหลัก (กดคอ กลุ้มใจ เข้าตาจน ตกท้องช้าง ฯลฯ) ในขณะที่เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์และคณะ (2528) เรียกคำกริยาประสมที่มีคำกริยาและคำนามประกอบกันว่า “การประสมคำด้วยวิธีกลืนนาม” โดยคำประกอบมีวากยสัมพันธ์เป็นแบบ ประธาน-กริยา (ใจร้อน ตาฟาด ฯลฯ) และ กริยา-กรรม (อาบนํ้า กินท่า ฯลฯ) ส่วนในด้านอรรถสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของคำประกอบของคำกริยาประสมที่มีคำกริยาและคำนามประกอบกันนั้น เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์และคณะ (2528) และอนงค์ เอียงอุบล (2528) มีผลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกันว่า คำนามจะมีความสัมพันธ์กับคำกริยาแบบต่างๆ เช่น เป็นผู้กระทำกริยา (ขวัญหนี ใจเต้น ฯลฯ) ผู้ประสบ (ปากหวาน ใจร้อน ฯลฯ) ผู้รับกริยา/ผู้ถูกกระทำ (เก็บตัว คำตา ฯลฯ) ผู้มีสภาพ (ขวัญอ่อน ใจแตก ฯลฯ) ผู้เสริมกริยา (เจริญอาหาร

ถือผิว ฯลฯ) เครื่องมือของกริยา (ตกเบ็ด โต๊ะคารม ฯลฯ) สถานที่ของคำกริยา (จนมุม จืดตา ฯลฯ) สาเหตุของกริยา (แก่แดด คื่นข้าว ฯลฯ) ผลของกริยา (เข้าคู่ ตกกระ ฯลฯ) จุดหมายของคำกริยา (ขึ้นคาน ตกฟาก ฯลฯ) และแหล่งเดิมของกริยา (ถอดแบบ ออกพรรษา ฯลฯ)

ส่วนการศึกษาความหมายของคำกริยา ประสมนั้น มีงานวิจัยเช่น เพียรศิริ วงศ์วิธานนท์ และคณะ (2528) วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2530) ฯลฯ ได้การแบ่งคำประสมเป็นประเภทย่อย ได้แก่ คำประสมที่มีความหมายประจำรูปโดยตรงจากคำมูล (แขวนคอ คีตยา ย้อมผ้า ฯลฯ) และคำประสมที่มีความหมายตามเจตนาผู้ใช้หรือเป็นอุปมาอุปไมย (รับแขก ใส่ไฟ ตกเบ็ด ฯลฯ)

นอกจากนี้แต่เดิมายังได้มีความพยายามที่จะจำแนกคำปรากฏร่วมจำเพาะ (collocation) ซึ่งเป็นการนำเอาคำมูลสองคำมาสร้างเป็นคำใหม่ในภาษาไทย โดยจัดเป็นประเภทต่างๆ อย่างน้อยรวมถึงคำเช่น คำประสม คำประสาน คำซ้อน คำซ้ำ ฯลฯ ตามเกณฑ์ทางโครงสร้างและความหมาย เช่น คำประสม คือคำที่เกิดจากการนำคำมูลที่เกิดอิสระได้ตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกันแล้วกลายเป็นคำใหม่ขึ้นมาอีกคำหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น คำประสาน/ผสาน คือคำที่เกิดจากการนำคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประกอบกัน โดยที่คำใดคำหนึ่งหรือทั้งสองคำเกิดอย่างอิสระไม่ได้ เช่น ชดช้อย ครั้น เครง อ่อนช้อย ฯลฯ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) คำซ้อน คือคำที่เกิดจากการนำคำมูลที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงไปในทางเดียวกันมาควบซ้อนกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อไขความอีกคำหนึ่งให้ชัดเจนขึ้น เช่น บ้านเรือน เดือดร้อน ดูแล ฯลฯ (พระยาอนุমানราชชน, 2517) ความหมายที่คล้ายคลึงกันอาจแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ คำพ้องความหมาย เช่น ร่างกาย แก่ชรา ฯลฯ

คำเกือบพ้องความหมาย เช่น มีดพร้า ทั้งสิ้น ฯลฯ และคำในอรรถเขตเดียวกัน เช่น มัวหม่น พุดคุย ฯลฯ (เพียรศิริ วงศ์วิธานนท์, 2531) บางคำนิยามก็รวมถึงการนำคำที่มีความหมายตรงข้ามมาควบซ้อนกัน เช่น ชั่วดี เท็จจริง หนักเบา ฯลฯ และการนำคำที่มีเสียงพ้องกันมาควบซ้อนกัน เกิดเป็นคำซ้อนเพื่อเสียง เช่น เปรี้ยวปร้าง เปะปะ รุ่งรัง ฯลฯ (กรมวิชาการ, 2536) ซึ่งคำซ้อนกลุ่มหลังนี้ไม่ตรงกับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ซึ่งจัดให้เป็นคำประสาน นอกจากนี้ยังมีคำซ้อนจำนวนหนึ่งที่รับเอาภาษาต่างประเทศหรือคำภาษาถิ่นมาใช้ จึงนำเอาคำไทยมาควบซ้อนเพื่อไขอธิบายความหมายของคำ เช่น สลัดเปลี่ยน แดงเอือก ฯลฯ ซึ่งคำที่ขีดเส้นใต้เป็นคำที่มาจากภาษาเขมรและภาษาจีนตามลำดับ (กาญจนา นาคสกุล, 2502 ; ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2547) นอกจากนี้ยังมีนักภาษาบางท่านกล่าวว่าคำที่นำมาควบซ้อนกันนั้นเกิดความหมายใหม่ แตกต่างออกไปจากคำมูลเดิมจึงเรียกว่า “คำซ้อนเปลี่ยนความหมาย” (บรรจบ พันธุมธา, 2525 สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2544 และ พูนพงษ์ งามเกษม, 2549) ความคิดเห็นนี้ตรงกับกลุ่มคำที่ Mary R. Hass (1964) จัดให้เป็นประเภท “คำประสมซ้อน” และยิ่งไปกว่านั้น เรื่องเดช ปันเจ็อนซัดย็ (2541: 168) จัดให้คำซ้อนเป็นคำประสมประเภทหนึ่ง นอกจากนี้คำที่นำมาซ้อนกันอาจมีพยางค์ซ้ำกันก็ได้ เช่น หลายคาบหลายครา เจ้าเรือนเจ้าที่ คนแก่คนแก่ ฯลฯ ซึ่งอาจเรียกว่า “คำซ้อนซ้ำ” (อุษฎีพร ชำนิโรศานต์, 2528) ในส่วนของ คำซ้ำ คือคำที่เกิดจากการนำคำมูลมาซ้ำกันประเภทหนึ่งที่เป็นกรซ้ำพยางค์ที่มีความหมายเดียวโดยไม่สามารถแยกออกพูดเป็นส่วนๆ ได้ เช่น ปุ่ๆ ของๆ หงิงๆ เป็นต้น และคำซ้ำอีกประเภทหนึ่งมีการเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์คำหลักเป็นเสียง

วรรณยุกต์ตรี มีความหมายเปลี่ยนแปลงไป เช่น ดีดี มีระดับความแฉงมากกว่า ดี เหล่านี้เป็นต้น (เรื่องเคช ปิ่นเขื่อนขัตติย์, 2541) ในกรณีนี้คำซ้ำที่เกิดความหมายใหม่นี้บางท่านก็จัดให้เป็นคำประสมประเภทหนึ่งที่น่าคำมูลที่มีรูปซ้ำกันมารวมเป็นคำเดียว (พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2548)

คำจำกัดความต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นมากเกี่ยวกับไวยากรณ์คำในภาษาไทย การศึกษาดังกล่าวจึงมีคุณูปการต่อแวดวงภาษาศาสตร์ภาษาไทย อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ายังมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน โดยเฉพาะในกรณีคำปรากฏร่วมจำเพาะมีคุณสมบัติของหลายหมวดหมู่เข้าด้วยกัน จึงเกิดปัญหาในการที่จะจัดให้เป็นหมวดหมู่ใดหมวดหมู่หนึ่ง ไม่ว่าจะป็นระหว่างคำประสมกับคำปรากฏร่วมจำเพาะประเภทอื่นๆ ที่มีความหมายเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเข้าเกณฑ์ของคำประสมด้วย หรือระหว่างคำประสมกับคำซ้อนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว เหล่านี้เป็นต้น

ที่จริงแล้วปัญหาในการจัดหมวดหมู่ดังกล่าวก็คือการที่นักภาษาได้มองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างหมวดหมู่ไวยากรณ์ต่างๆ นั้นเองซึ่งไม่ว่าจะเป็นในระดับคำด้วยกันหรือในระดับคำกับระดับที่ใหญ่กว่าคำดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากเราทำความเข้าใจได้ว่าธรรมชาติของหมวดหมู่หนึ่งๆ นั้น มีความซับซ้อนและหมวดหมู่ต่างๆ ปรากฏอย่างทับซ้อนกันเนื่องจากการปรับเปลี่ยนหมวดหมู่อยู่ตลอดเวลา ก็อาจนำไปสู่ข้อยุติในประเด็นที่เป็นความเห็นที่ไม่ตรงกันก็เป็นได้ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาธรรมชาติของหมวดหมู่คำกริยาประสมว่ามี การปรับเปลี่ยนมาจากหรือทับซ้อนกับหมวดหมู่ไวยากรณ์อื่นใดบ้างและอย่างไร และ 2) ศึกษาผลลิตภาวะของคำกริยาประสม โดยมีแนวทางในการวิเคราะห์ตามหลักของทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ซึ่งถือกำเนิดมาจากไวยากรณ์

แนวหน้าที่นิยมแบบลักษณะภาษา (Functional-typological Grammar)

ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาคือคำปรากฏร่วมจำเพาะที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 โดยมีเงื่อนไขในการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ คือพิจารณาคำอนุพจน์/ลูกคำ (ที่พิมพ์ด้วยตัวหนา) ของคำตั้ง/แม่คำที่เป็นคำกริยา (ก) เนื่องจากคำอนุพจน์คือคำตั้งที่เกิดร่วมกับคำอื่น เช่น คำตั้ง กัด (ก) มีคำอนุพจน์ได้แก่ กัดคิด กัดฟัน เป็นต้น ทั้งนี้จะไม่พิจารณารวมคำบาลี-สันสกฤต คำโบราณ (โบ) และสำนวน เช่น กวนน้ำให้ขุ่น คดในข้องอในกระดูก ฯลฯ นอกจากนี้คำที่ปรากฏใช้นอกเหนือจากพจนานุกรมจะพิจารณาประกอบด้วย

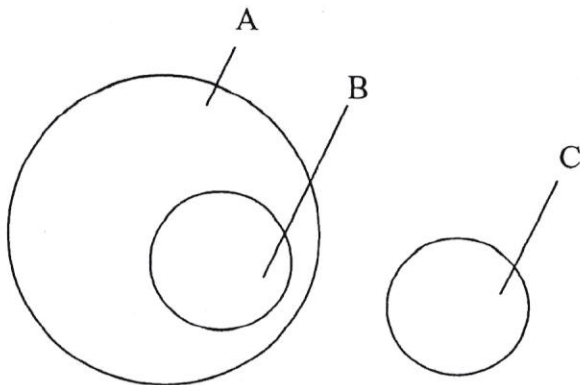
เมื่อได้ข้อมูลคำปรากฏร่วมจำเพาะแล้วนำมาจัดเข้ากลุ่มไวยากรณ์คำกลุ่มต่างๆ ที่มีกริยาบัญญัติศัพท์ไว้ เช่น เป็นคำประสม คำประธาน คำซ้ำ คำซ้อน จากนั้นวิเคราะห์หารูปแบบ (เช่น คำนาม-คำกริยา คำกริยา-คำนาม คำมูลเดียวกัน คำมูลคนละคำกัน ฯลฯ) วากยสัมพันธ์ (เช่น ประธาน-กริยา กริยา-กรรม ฯลฯ) และความสัมพันธ์ทางความหมายของคำมูล (เช่น ความหมายเหมือนกัน ความหมายต่างกัน ฯลฯ) ว่าเป็นในรูปแบบใดได้บ้าง ซึ่งบทความนี้จะนำเสนอแนวทางการจัดหมวดหมู่ของทฤษฎีต้นแบบ ผลการวิจัยที่เป็นธรรมชาติของหมวดหมู่คำกริยาประสมที่แสดงลักษณะที่เป็นการปรับเปลี่ยนและการทับซ้อนกันของคำกริยาประสมกับหมวดหมู่ไวยากรณ์อื่นๆ และผลลิตภาวะของคำกริยาประสมตามลำดับ

2. การจัดหมวดหมู่ในแนวทฤษฎีต้นแบบ

ก่อนที่จะนำเสนอแนวทางในการพิจารณาหมวดหมู่คำกริยาประสมในภาษาไทย จะขอกล่าวถึงแนวทางหนึ่งในการจัดหมวดหมู่ของสรรพสิ่ง

ต่างๆ ที่นำมาใช้ในแวดวงภาษาศาสตร์และใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาหมวดหมู่คำกริยาประสมในงานวิจัยนี้ คือ ทฤษฎีดั้งแบบ ซึ่งมีผู้นำหลักๆ อาทิ Rosch (1977, 1978) Lakoff and Johnson (1980) Givón (1984, 1986) ฯลฯ โดยในบทความนี้จะอาศัยแนวทางของ Givón (1984, 1986) เป็นสำคัญ

Givón (1984, 1986) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของแนวคิดเรื่องการจัดหมวดหมู่ก่อนที่จะมีการพัฒนามาถึงแนวคิดทฤษฎีดั้งแบบไว้ว่า ได้มีความพยายามที่จะจัดหมวดหมู่สรรพสิ่งต่างๆ มาตั้งแต่สมัยเพลโตและอริสโตเติล สืบทอดต่อมาเป็นมุมมองในการจัดหมวดหมู่ที่เรียกกันว่าแบบดั้งเดิมหรือแบบเพลโต (platonic point of view) ลักษณะหมวดหมู่ในแนวคิดนี้เป็นแบบเบ็ดเสร็จแยกขาดจากกัน (absolute categorical space) ดังแสดงในรูปที่ 1

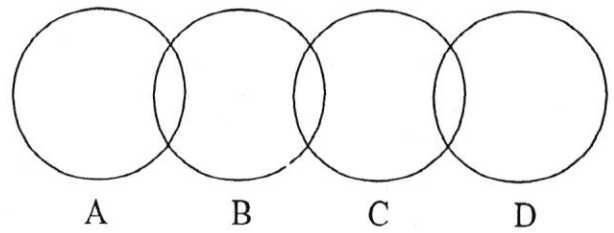
รูปที่ 1 หมวดหมู่ที่เบ็ดเสร็จแยกขาดจากกัน

(Givón 1984: 13)

แผนภูมिरูปที่ 1 มีความหมายว่า A เป็นหมวดหมู่หนึ่งที่มีคุณสมบัติจำเป็นสำหรับสมาชิกในหมวดหมู่ มี B เป็นสมาชิกของหมวดหมู่ ส่วน C ไม่นับว่าเป็นสมาชิกของหมวดหมู่ ซึ่ง B และ C มีคุณสมบัติที่แตกต่างแยกขาดจากกัน เนื่องจากอยู่กันคนละหมวดหมู่

เมื่อมาถึงในราวศตวรรษที่ 20 นี้เอง ได้มีแนวคิดใหม่แตกต่างจากแนวคิดดั้งเดิมอย่างมาก

นำโดยนักปรัชญา เช่น Wittgenstein ซึ่งมีแนวคิดในเรื่องของหมวดหมู่สรรพสิ่งในลักษณะที่เกี่ยวโยงต่อเนื่องกันเป็นแนวนอน โดยไม่มีช่องว่างระหว่างหมวดหมู่ต่างๆ (no categorical space) ดังแสดงในรูปที่ 2

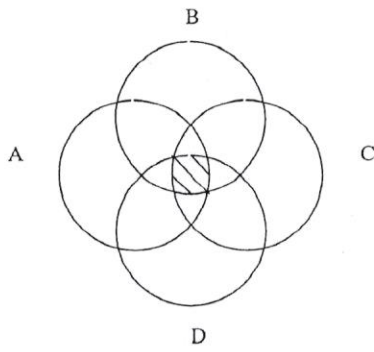

รูปที่ 2 หมวดหมู่ที่เกี่ยวโยงต่อเนื่องกัน

(Givón 1984: 13)

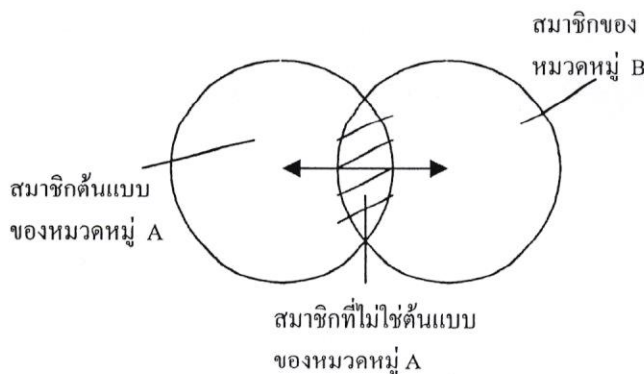
จะเห็นได้ว่า A B C และ D เป็นสมาชิกของหมวดหมู่ต่างๆ ซึ่งแต่ละหมวดหมู่มีความแตกต่างกันที่ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ เกิดส่วนที่เป็นการซ้อนทับกัน เป็นบริเวณที่ถือว่ายังสับสนไม่ชัดเจน (fuzzy-edged) เกิดระหว่างหมวดหมู่ต่างๆ ต่อเนื่องซ้อนทับต่อกันไปเป็นลูกโซ่ ในลักษณะนี้ A และ D จึงอาจไม่เหมือนกันเลยก็เป็นได้ และสมาชิกทุกตัวของแต่ละหมวดหมู่มีความเป็นสมาชิกเท่าเทียมกัน ไม่มีสมาชิกใดเด่นหรือด้อยไปกว่ากัน

จากแนวคิดทั้งสองแนวที่เสมือนอยู่กันคนละขั้วดังกล่าว เป็นช่องทางที่นำมาซึ่งแนวคิดที่เป็นกลาง หรือเป็นการประนีประนอมจากทั้งสองแนว และเป็นที่มาของทฤษฎีดั้งแบบ ซึ่งมีลักษณะของหมวดหมู่ที่มีช่องว่างที่ยืดหยุ่น (flexible categorical space) ดังแสดงในรูปที่ 3

รูปที่ 3 หมวดหมู่นี้มีความยืดหยุ่น
(Givón 1984: 14)

นั่นคือ A B C และ D เป็นหมวดหมู่ที่อาจเกิดทับซ้อนกันหลายหมวดหมู่ได้ ในแต่ละหมวดหมู่จะมีสมาชิกที่มีคุณสมบัติของหมวดหมู่ไม่เท่าเทียมกัน สมาชิกในส่วนที่ไม่ทับซ้อนจะสามารถเป็นตัวแทนของหมวดหมู่ได้ดีที่สุด สามารถแสดงคุณสมบัติสำคัญของสมาชิกส่วนใหญ่ได้ดีที่สุด หรือเป็นสมาชิก *ต้นแบบ* (prototype) ส่วนสมาชิกในส่วนที่อยู่ในบริเวณทับซ้อนกันจะแสดงคุณสมบัติของหมวดหมู่ได้น้อยลง ยิ่งเป็นสมาชิกที่อยู่ในบริเวณที่มีการทับซ้อนกันของจำนวนหมวดหมู่มากเท่าใด ก็จะเป็นตัวแทนของหมวดหมู่นั้นได้ดีน้อยลงไปเท่านั้น ไล่ระดับต่อเนื่อง (non-discrete continuum) จากการเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดไปหาการเป็นตัวแทนที่ไม่ดี จนกระทั่งไม่สามารถเป็นตัวแทนของหมวดหมู่เดิมได้ หรือเป็นสมาชิกของหมวดหมู่อื่น ดังแสดงในรูปที่ 4

รูปที่ 4 การไล่ระดับจากสมาชิกต้นแบบของหมวดหมู่ A ไปสู่สมาชิกของหมวดหมู่อื่นคือ B

ธรรมชาติของหมวดหมู่สรรพสิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นพลวัต (dynamic) เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามพฤติกรรมของมนุษย์ หมวดหมู่อาจแผ่ขยายกว้างออกไป (เพิ่มจำนวนสมาชิก) โดยอาศัย “ความเหมือน” เรียกว่า *กระบวนการแผ่ขยายเชิงอุปลักษณ์* (metaphor) ความเหมือนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในธรรมชาติของการเป็นหมวดหมู่ หรือการสร้างหมวดหมู่ และเป็นสิ่งสำคัญที่นำมาอธิบายได้ถึงการเกิดกระบวนการแผ่ขยายดังกล่าวนี้ หรือแม้แต่สมาชิกต้นแบบเองก็ยิ่งผ่านกระบวนการแผ่ขยายของหมวดหมู่เชิงอุปลักษณ์ได้เช่นกัน กระบวนการแผ่ขยายของหมวดหมู่เชิงอุปลักษณ์นี้เป็นปรากฏการณ์ทั่วไปในการจัดหมวดหมู่ของมนุษยชาติ ซึ่งในบริเวณของหมวดหมู่ที่มีการแผ่ขยายนี้ก็คือ *ส่วนทับซ้อนกับหมวดหมู่อื่นหรือ ขอบเขตที่คลุมเครือ* (fuzzy-edged) ของหมวดหมู่นั้นเอง²

การเปลี่ยนแปลงหรือแผ่ขยายหมวดหมู่เชิงอุปลักษณ์ของสมาชิกต้นแบบนี้เองเป็นบ่อเกิดของ *กระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์* (grammaticalization) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาหรือสร้างหน่วยคำไวยากรณ์จากคำศัพท์ (lexical items) เกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา โดยผ่านขั้นตอนที่เป็นปรากฏการณ์ที่คำศัพท์บางตัวเกิดในโครงสร้างหนึ่งๆ ซ้ำกันบ่อยครั้งไม่ว่าจะเพื่อสื่อความหมายใดๆ ก็ตาม ต่อมาในสถานการณ์เช่นนี้พบว่ามี *การเลื่อนความหมาย* (semantic bleaching)³ ความหมายเดิมไม่ชัดเจน หรืออาจเปลี่ยนไปในเชิงอุปลักษณ์ในสถานการณ์ดังกล่าว คำๆ นั้นต่อมาเริ่มไม่เข้าพวกกับสมาชิกอื่นๆ ในหมวดหมู่เดิม (decategorialize) เนื่องจากมีหน้าที่ทางไวยากรณ์บางอย่างที่แสดงการเป็นสมาชิกของหมวดหมู่นั้นสูญหายไป กระบวนการเปลี่ยนแปลงของคำนั้นสิ้นสุดลงด้วยการกลายเป็นหมวดหมู่ใหม่เพิ่มขึ้นมา

หรือเป็นสมาชิกของหมวดอื่นที่มีอยู่แล้วในระบบ
ของภาษานั้นๆ⁴

3. คำกริยาประสมไทย : หมวดหมู่ ที่ปรับเปลี่ยน ทับซ้อน และไล่หลัดอม

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องคำกริยา
ประสมในภาษาไทยนั้น พบว่ามีหมวดหมู่ไวยากรณ์
เกี่ยวข้องกันไม่น้อยกว่า 6 หมวดหมู่ ซึ่งมีทั้ง
ในระดับคำและในระดับที่ใหญ่กว่าคำ อันได้แก่
คำซ้ำ คำซ้อน คำประสม กริยาวลี ภาคแสดง
และประโยค ในบรรดาหมวดหมู่เหล่านี้ยังพบมีรูป
ภาษาที่มีโครงสร้างและวากยสัมพันธ์แตกต่างกัน
อย่างหลากหลาย อาจแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ได้อย่าง
น้อย 17 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) แดงๆ ดำๆ ดิๆ ชั่วๆ ไวๆ ชั่วๆ นานๆ
ก้อยๆ ฯลฯ
- 2) ดีดี แดงแดง ค้าวขาว ไวไว เร็วเร็ว
ซ้ำซ้ำ ฯลฯ
- 3) ดีเคอ มีเมอ สีเสอ พ่อเพ่อ สวยเสย
ได้เค้ย อ้มเอ้ม ฯลฯ
- 4) เฉยเมย เพ้อเจ้อ บนบาน ครบครัน
ประคิประคอย เหลือเพื่อ มากมาย อ้วนท้วน
 ฯลฯ⁵
- 5) กลบเกลี่ย กลมกลืน คึงคูค เอนเอียง
ค้อยเจี้ย ชิดเจียน เจียบเหงา รับรอง เรียบร้อย ฯลฯ
- 6) เกียจคร้าน กิดขวาง ขัดแย้ง งคเว้น
คคโคง คัดเลือก ครบถ้วน แดงเลือก ฟีกหัด ฯลฯ
- 7) ได้เสี่ยขาดเหลือ องง้อ ดิงคัน ซื่อขาย
ดิชม เข้าออก ไปกลับ เป็นตาย ชั่วดี ฯลฯ
- 8) นำพา ก่อตั้ง ยึดถือ ฟ้องร้อง คูแผล รู้จัก
โค่นล้ม ชักงู ชักนำ ผลักดัน เตือดร้อน ฯลฯ
- 9) กินอยู่ กินนอน คิดเห็น คิดอ่าน คิดค้น
คิดดู เลี้ยงดู แก่กล้า ดายด้าน ฯลฯ
- 10) เก็บกิน หากิน ออกรับ กัดติด แก่ตก

กินล้าง นอนหลับ คั่นคว่ำ เรียนรู้ ขนส่ง ฯลฯ

11) เดินกิน ยืนดู กลับไป โบก(มือ)ลา
คอยดู(หนัง) ลุกนั่ง นอนลง ตกลง(พื้น) ฯลฯ

12) กินดิบ กินเปล่า เก็บตก แก้วจัด แก้วคั้น
ส่งยิ้ม รักดี ได้ดี ลองดี เห็นชอบ เห็นดี ฯลฯ

13) อยากกิน อยากได้ ชอบดู รักเรียน
ลืมทำ เริ่มทำ เลิกทำ งดสูบ(บุหรี่) (ไม่) เห็นมี
 ฯลฯ

14) ถอยรถ เสียใจ ใต้ใจ รับปาก รับแขก
ตัดบัตร ตีปีก อาบเหงื่อ ตั้งหลัก ขอโทษ ฯลฯ

15) ลืมตา หลับตา อ้าปาก ดบหน้า
เขียนหนังสือ ดูหนัง ฟังเพลง ยิงนก ตกปลา ไถนา
 ฯลฯ

16) เข้าอ่อน ขวัญหาย ใจหาย หัวเสีย
ตาขาว หน้าแตก ถังแตก คอตก ท้องเดิน ฯลฯ

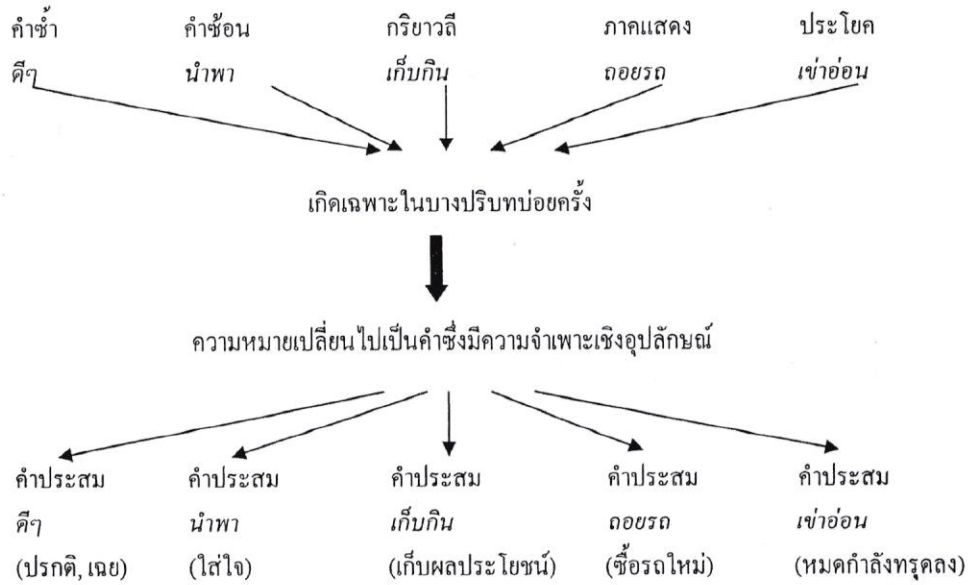
17) รถเสีย ของหาย แก้วแตก มะพร้าว
หล่น บ้านพัง ตัวร้อน ไข้ขึ้น คนมา รถล้ม ฯลฯ

หากพิจารณาเฉพาะข้อมูลทั้ง 17 กลุ่มดัง
กล่าวนี้ จะเห็นได้ว่ารูปภาษาแต่ละกลุ่มนั้นมีความ
ใกล้เคียงกันมาก มีความแตกต่างกันแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น หากไม่พิจารณาอย่างต้องแท้แล้วแทบ
จะแยกจากกันไม่ออก บางกลุ่มมีลักษณะที่ไม่ชัดเจน
เป็นประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือมีลักษณะของ
หลายหมวดหมู่ด้วยกัน จะใช้เกณฑ์ใดแสดงความ
แตกต่าง โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มที่ 4-13 กลุ่มที่
14-15 และกลุ่มที่ 16-17 เหล่านี้เป็นต้น อาจ
สร้างความยุ่งยากและสับสนได้ แต่อย่างไรก็ตาม
กลุ่มรูปภาษาดังกล่าวเป็นธรรมชาติหรือความจริง
ที่พบในการใช้ภาษาสื่อสาร ในการพิจารณาจัด
หมวดหมู่กลุ่มต่างๆ เหล่านี้ ทฤษฎีต้นแบบที่
พิจารณาหมวดหมู่แบบทับซ้อนกันได้ โดยความ
แตกต่างของสมาชิกในหมวดหมู่เป็นแบบค่อย
เป็นค่อยไปต่อเนื่องกัน ดังที่ได้กล่าวไปเบื้องต้น

สามารถแสดงธรรมชาติที่แท้จริงหมวดหมู่และอธิบายต่อประเด็นปัญหาเหล่านี้ได้ ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

หากเริ่มต้นจากกระบวนการเกิดคำกริยาประสม จะสามารถอธิบายได้ว่ามีที่มาหรือปรับเปลี่ยนมาจากหมวดหมู่ไวยากรณ์อย่างน้อย 5 หมวดหมู่ คือ คำซ้ำ คำซ้อน กริยาวลี ภาคแสดง และ ประโยค ซึ่งเกิดจากการนำคำมูลมาประกอบ

กัน เมื่อมีรูปประกอบของภาษาปรากฏใช้ในปริบทเฉพาะบ่อยครั้ง ความหมายดั้งเดิมที่ตรงตามรูปภาษาเปลี่ยนแปลงไปเป็นความหมายที่มีความจำเพาะในเชิงอุปลักษณ์ ต้องอาศัยปริบทในการตีความมากขึ้น หรือแม้กระทั่งอาจไม่เหลือเค้าความหมายเดิม อาศัยปริบทเท่านั้นในการตีความ การเปลี่ยนแปลงนี้แสดงในรูปที่ 5

รูปที่ 5 กระบวนการกลายเป็นคำประสม

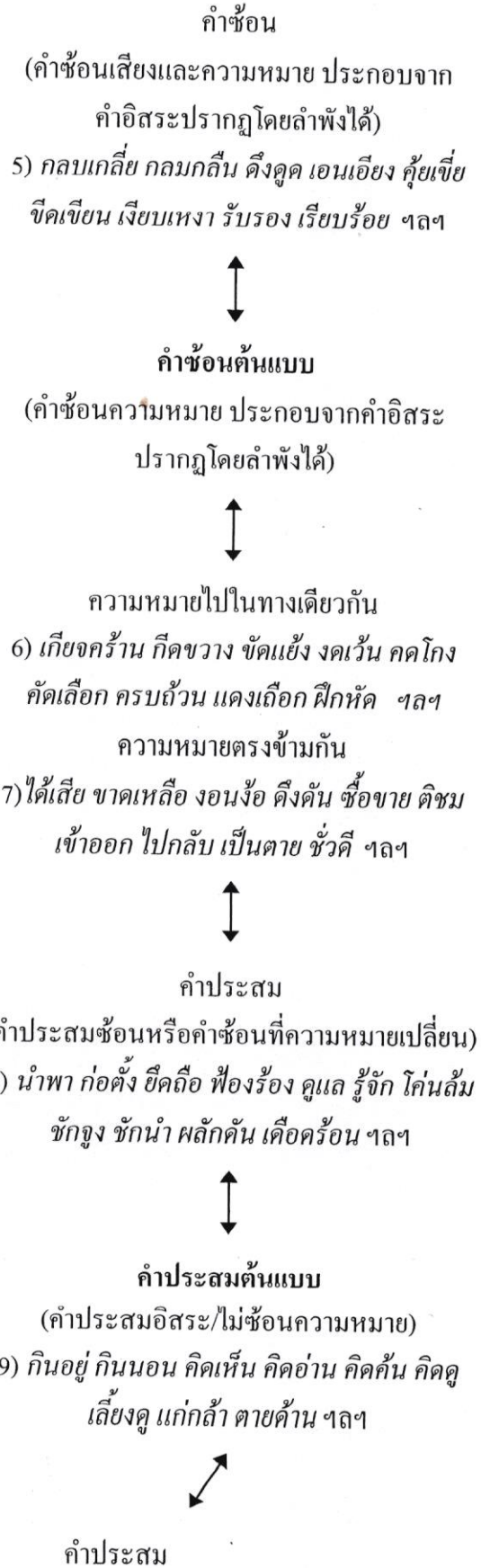
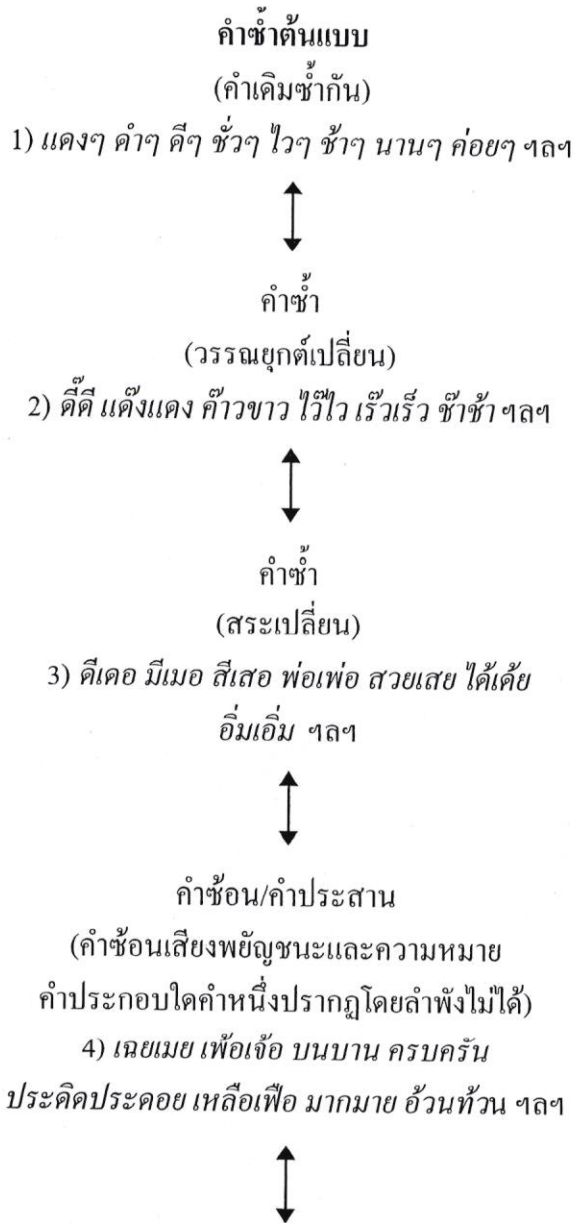
เมื่อหมวดหมู่ไวยากรณ์ต่างๆ ดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำกริยาประสมเป็นเหตุให้คำกริยาประสมมีโครงสร้างที่หลากหลายตามที่มาจากแต่ละประเภท นอกจากนี้กระบวนการเกิดคำกริยาประสมมีผลดีภาวะสูงในการสร้างคำประสมใหม่ๆ นั้น อาศัยการเลียนแบบกฎเกณฑ์จากคำประสมเดิมที่มีอยู่แล้วสร้างเป็นคำใหม่ขึ้นมา ดังที่ อัญชลี สิงห์น้อย (2548: 100) ได้กล่าวถึงการสร้างคำประสมโดยการเลียนแบบคำเดิมไว้ดังนี้

“เรามีค่านามประสมเป็นต้นว่า *กันชน* *กันสาด* อยู่ก่อนแล้วในภาษา ซึ่งมีรูปแบบเป็น

กริยา-กริยา ใช้เรียกสิ่งที่มีไว้เพื่อ “ป้องกันการชน” และ “ป้องกันฝนสาด” ตามลำดับ และเมื่อมีผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ช่วย “ป้องกันรองเท้ากัด” เข้ามา เราจึงเรียกผลิตภัณฑ์ใหม่นี้โดยเลียนแบบวิธีสร้างคำในรูปแบบที่มีอยู่ก่อนแล้วว่า กันกัด และก็ไม่แปลกถ้าเราจะสร้างค่านามประสมขึ้นมาใช้อีกในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ เช่น เราอาจจะมี *กันหลุด* *กันแตก* *กันกระแทก* *กันกระเทือน* ฯลฯ เพื่อใช้เรียกผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ผลิตในวัตถุประสงค์ดังกล่าว”

จากการที่คำกริยาประสมมีโครงสร้างที่หลากหลายตามที่มาจากแต่ละประเภทนั้นทำให้

หมวดหมู่คำกริยาประสมมีลักษณะที่ทับซ้อนกับ
หมวดหมู่อื่นๆ ซึ่งการทับซ้อนกันนั้นเป็นแบบได้
เหลื่อม ค่อยเป็นค่อยไป หมวดหมู่หนึ่งๆ จึงมีทั้ง
สมาชิกต้นแบบและไม่ใช่ต้นแบบ การทับซ้อนและ
ไล่เหลื่อมกันของหมวดหมู่ไวยากรณ์ทั้ง 6 ประเภท
ดังที่แบ่งได้เป็นรูปภาพ 17 กลุ่มดังกล่าว
ดังแสดงในรูปที่ 6

รูปที่ 6 การทับซ้อนและไล่หล่อมกันของคำซ้ำ คำซ้อน
คำประสม กริยาวลี ภาคแสดง และประโยค

รูปที่ 6 แสดงให้เห็นได้ว่าหมวดหมู่คำซ้ำ คำซ้อน คำประสม กริยาวลี/กริยาเรียง ภาคแสดง และประโยคเป็นหมวดหมู่ไวยากรณ์ ที่มีทั้งสมาชิกต้นแบบ (คำซ้อนต้นแบบ คำซ้ำต้นแบบ คำประสมต้นแบบ กริยาวลีต้นแบบ ภาคแสดงต้นแบบ และประโยคต้นแบบ) ซึ่งจะเป็นตัวแทนหรือตัวอย่างที่ดีที่สุดของหมวดหมู่ ก็จะมีคุณสมบัติที่ชัดเจน ไม่เป็นประเด็นที่จะก่อให้เกิดข้อขัดแย้ง และสมาชิกที่ไม่ใช่ต้นแบบ จะเป็นบริเวณที่ทับซ้อนกัน มีคุณสมบัติของทั้งสองหมวดหมู่รวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งการทับซ้อนกันนี้จะเป็นแบบไล่หล่อมกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังนี้

หมวดหมู่ คำซ้ำ ซึ่งเป็นการนำคำมูลเดิม มาควบซ้ำกัน ได้แก่คำเช่นในข้อ 1) แดงๆ ดำๆ ดีๆ ชั่วๆ ไวๆ ช้าๆ นานๆ ค่อยๆ ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันยังมีคำซ้ำกลุ่มหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงในคำใดคำหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย คือเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ ดังคำเช่นในข้อ 2) ดีดี แด้งแดง ค้าวขาว ไวไว เร็วเร็ว ช้าช้า ฯลฯ หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนเสียงสระไป ดังคำเช่นในข้อ 3) ดีเดอ มีเมอ สีเสอ พ่อเพอ สวยเสย ได้เด้ย อิ่มเอ้ม ฯลฯ ซึ่งดูเหมือนไม่ใช่คำเดิมเดียวกัน คำซ้ำสองกลุ่มหลังนี้จึงไม่ถือเป็นสมาชิกต้นแบบ คำซ้ำที่เปลี่ยนสระนี้ไปจำกัดอยู่ที่สระ / อ / ต่างจากคำเช่นในข้อ 4) เฉยเฉย เพ้อเจ้อ บนบาน ครบครัน ประคิดประคอง เหลือเฟือ มากมาย อ้วนท้วน ฯลฯ ซึ่งมีคำประกอบที่มีสระต่างกัน ไม่จำกัดอยู่กับสระใดสระหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงของสระเป็นไปอย่างอิสระเหมือนกับเป็นคนละคำเข้าลักษณะของคำซ้อนพ้องรูป แต่ในขณะที่เดียวกันคำประกอบคำหนึ่งหรือทั้งสองคำไม่สามารถปรากฏโดยลำพังได้เหมือนคำซ้อนทั่วไปตามนิยามที่กล่าวว่าเกิดจากการนำคำมูลซึ่งเป็นคำอิสระมาควบซ้อนกัน จึงอธิบายได้ว่ากลุ่มคำที่เป็นปัญหานี้อยู่ในบริเวณที่ทับซ้อนกันระหว่าง

สองหมวดหมู่ ส่วนกลุ่มรูปภาษาในข้อ 5) *กลบเกลี้ยง กลมกลืน คึงคูด เอนเอียง คู้ยเขี่ย ชิดเขียน เจียบเหงา รับรอง เรียบร้อย* ฯลฯ ซึ่งประกอบจากคำมูลอิสระที่มีความหมายคล้ายกันจึงจัดเป็นคำซ้อน แต่เนื่องจากมีเสียงที่คล้องจองกันคล้ายกับคำซ้ำ จึงไม่น่าจะจัดเป็นคำซ้อนต้นแบบด้วยเช่นกัน

คำซ้อน ที่เป็นต้นแบบเป็นลักษณะของการนำคำมูลอิสระที่มีความหมายเหมือนหรือไปในทางเดียวกันมาควบซ้อนกัน ดังคำเช่นข้อ 6) *เกียจคร้าน กิดขวาง ชัดแย้ง งดเว้น คดโกง คัดเลือก ครอบงำวน แดงเดือก ผีกัด* ฯลฯ และนำคำที่มีความหมายตรงข้ามกันมาควบซ้อนกัน เช่นข้อ 7) *ได้เสีย ขาดเหลือ งอนง้อ ดึงดัน ซื่อซาย ดิมขม เข้าออกไปกลับ เป็นตาย ชั่วดี* ฯลฯ การนำคำมาควบซ้อนกันนั้นมีหลายคำที่มีความหมายเปลี่ยนไปเป็นคำใหม่ เพื่อใช้เรียกกริยาอาการที่เป็นการกระทำใหม่เข้ามาในสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีทั้งที่ยังมีเค้าความเดิมมาอย่างน้อยแตกต่างกันไป ดังคำเช่นข้อ 8) *นำพา ก่อตั้ง ยึดถือ ฟ้องร้อง คุแกล ฐัก โคนล้ม ชักงู ชักนำ ผลักดัน เดือดร้อน* ฯลฯ ซึ่งในกรณีนี้เข้าข่ายลักษณะของคำประสมด้วยเช่นกัน คำกลุ่มนี้จึงมีลักษณะของทั้งสองหมวดหมู่อยู่ด้วยกัน ไม่จัดเป็นคำต้นแบบ

คำกริยาประสมในส่วนที่ไม่ทับซ้อนกันกับหมวดหมู่คำซ้อนหรือหมวดหมู่ จะถือเป็นคำกริยาประสมต้นแบบ นั่นคือเป็นคำกริยาประสมที่เกิดจากการนำคำมูลมาประกอบกันในรูปแบบกริยา-กริยา เป็นคำกริยาใหม่อย่างอิสระ ไม่ติดอยู่กับเงื่อนไขการซ้อนคำหรือเลียนแบบวากยสัมพันธ์อื่นใด เพื่อสร้างคำกริยาใหม่ในภาษา ได้แก่คำเช่นข้อ 9) *กินอยู่ กินนอน คิดเห็น คิดอ่าน คิดกัน คิดดู เลี้ยงดู แก่กล้า ตายด้าน* ฯลฯ

กลุ่มคำประสมที่มีโครงสร้างและวากยสัมพันธ์คล้ายหมวดหมู่ในระดับที่ใหญ่กว่าคำ

ขึ้นไปจะไม่ถือเป็นสมาชิกต้นแบบของคำประสมด้วยเช่นกัน ซึ่งในบรรดาคำกริยาประสมเหล่านี้มีกลุ่มหนึ่งที่มีการประสมคำเลียนแบบกริยาเรียง⁶ เช่นคำในข้อ 10) *เก็บกิน หากิน ออกรับ กัดคิด แก่ตก กินล้าง นอนหลับ คั่นคว่ำ เรียนรู้ ขนส่ง* ฯลฯ มีลักษณะคล้ายกับกริยาเรียงในข้อ 11) *เดินกิน ยืนดู กลับไป โบก(มือ)ตา คอยดู(หนัง) ลुकนั่ง นอนลง ตกลง(พื้น)* ฯลฯ Thepkanjana (1986) และ กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (2549) ได้ศึกษากริยาเรียงในภาษาไทยและจัดเป็นกลุ่มย่อยต่างๆ ได้แก่ กริยาสองตัวที่เกิดพร้อมกัน (เช่น *โบกมือตา ไหว้ขอบุคคล*) กริยาเรียงที่เกิดต่อเนื่องกันโดยมีกริยาตัวหนึ่งแสดงวัตถุประสงค์ (เช่น *ปิ้งปลา กิน ยกมือไหว้*) แสดงเหตุการณ์ก่อผล (เช่น *โยนแก้วแตก ล้างรถสะอาด*) แสดงลักษณะของอีกคำหนึ่ง (เช่น *เดินกิน นอนร้องเพลง*) แสดงความรู้สึก (เช่น *ชอบว่ายน้ำ เบื่อเรียน*) แสดงการรับรู้ (เช่น *เห็นขโมยขึ้นบ้าน*) แสดงการปฏิบัติ (เช่น *เริ่มทาสี หุตุกร้องเพลง*) แสดงทิศทาง (เช่น *ย้อนมา ขับรถกลับไป*) ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น⁷ คำกริยาประสมในกลุ่มดังกล่าวก็มีความสัมพันธ์ที่คล้ายกันกับกริยาเรียง คำว่า *เก็บกิน* มีคำว่า *กิน* แสดงวัตถุประสงค์ของ *เก็บ* คำว่า *ออกรับ* มีคำว่า *รับ* แสดงวัตถุประสงค์ของ *ออก* คำว่า *กัดคิด* มีคำว่า *ตก* แสดงผลของ *กัด* คำว่า *กินล้าง* มีคำว่า *ล้าง* แสดงลักษณะของ *กิน* เป็นต้น

มีคำกริยาประสมจำนวนหนึ่งที่มีรูปแบบเป็น กริยา-กริยา เช่นเดียวกันกับกริยาประสมต้นแบบ แต่มีวากยสัมพันธ์คล้ายภาคแสดงของประโยคในรูปแบบ กริยา-กริยาเติมเต็ม/ประโยคเติมเต็ม ได้แก่คำกริยาประสมเช่นข้อ 12) *กินดิบ กินเปล่า เก็บตก แก่จัด แก่แค้น ส่งยิ้ม รักดี ได้ดี ลองดี เห็นชอบ เห็นดี* ฯลฯ ซึ่งคล้ายกับกริยาที่ตามด้วยกริยาเติมเต็มเช่นในข้อ 13) *อยากกิน อยากได้*

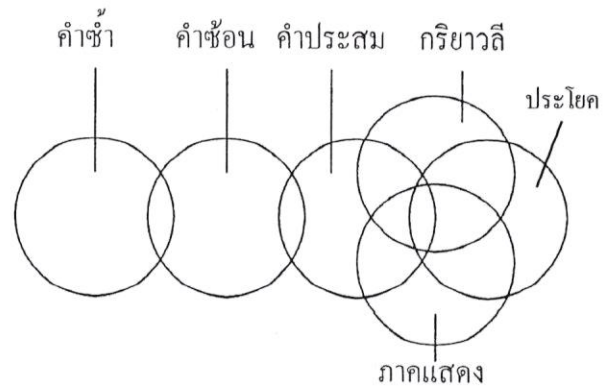
ขอบคุณ รักเรียน ลืมทำ เริ่มทำ เลิกทำ งงดู(บุหรี) (ไม่) เห็นมี ฯลฯ

มีคำกริยาประสมอีกจำนวนหนึ่งมีโครงสร้างและวากยสัมพันธ์คล้ายภาคแสดงแบบ กริยากรรม ได้แก่คำกริยาประสมเช่นในข้อ 14) *ถอยรถ เสียใจ ได้ใจ รับประทาน รับแขก ตักบาตร ตีปีกอวตาร* เป็นต้น *ตั้งหลัก ขอโทษ ฯลฯ* ซึ่งเหมือนภาคแสดงเช่นในข้อ 15) *ลืมตา หลับตา อ้าปาก ตบหน้า เขียนหนังสือ ดูหนัง ฟังเพลง ยิงนก ตกปลา ไถนา ฯลฯ*

นอกจากนี้ยังมีคำกริยาประสมจำนวนอีกหนึ่งที่มีวากยสัมพันธ์คล้ายประโยคคือเป็นแบบ ประธาน-กริยา เช่นคำในข้อ 16) *เข้าอ่อน ขวัญหาย ใจหาย หัวเสีย ตาขาว หน้าแตก ถังแตก คอตก ท้องเดิน ฯลฯ* ซึ่งดูแล้วไม่แตกต่างไปจากประโยคเช่นในข้อ 17) *รถเสีย ของหาย แก้วแตก มะพร้าว หล่น บ้านพัง ตัวร้อน ไข้ขึ้น คนมา รถล้ม ฯลฯ*

นอกจากนี้มีบางรูปภาษาที่สามารถตีความเป็นได้ทั้งคำประสมและไม่ใช่คำประสม ต้องอาศัยบริบทในการตีความเป็นสำคัญ เช่น รูปภาษา *หน้าแตก* สามารถตีความเป็นได้ทั้งคำประสมและประโยค ในบริบทเช่น *เขาหน้าแตกเป็นเสียวๆ* หลังจากที่เขาปฏิบัติ จะต้องตีความเป็นคำกริยาประสม ในขณะที่ *หน้าแตกในฤดูหนาว* เป็นประโยคที่ประกอบด้วยประธานและภาคแสดง เป็นต้น ซึ่งคำกริยาประสมที่มีคุณสมบัติของหมวดหมู่ ไวยากรณ์คล้ายกริยาวลีหรือกริยาเรียง ภาคแสดง และประโยคเหล่านี้ จึงจัดเป็นคำกริยาประสมที่ไม่ใช่ต้นแบบ

การทับซ้อนแบบไล่เลื่อมกันของคำประสมและหมวดหมู่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องดังแสดงในรูปที่ 7 สามารถแสดงได้เป็นแผนภูมิดังนี้

รูปที่ 7 หมวดหมู่ที่ทับซ้อนของคำซ้ำ คำซ้อน คำประสม กริยาวลี ภาคแสดง และประโยค

4. ผลិภาวะของคำกริยาประสม: มากกว่าค่าน้อยกว่าวลีหรือประโยค

การปรับเปลี่ยนหมวดหมู่ไวยากรณ์จากคำซ้อน กริยาวลี ภาคแสดง หรือประโยค เป็นคำกริยาประสม และการสร้างคำกริยาประสมจากการเลียนแบบคำประสมเดิมที่มีอยู่แล้วนั้นเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการเกิดคำกริยาประสมเป็นกระบวนการที่มี ผลิภาวะ (productivity) ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าเมื่อใดก็ตามที่หมวดหมู่ไวยากรณ์ต่างๆ ดังกล่าว มีความหมายที่เปลี่ยนไป จากความหมายเดิมที่ตรงกับรูปภาษา กลายเป็นมีความหมายจำเพาะของคำแฉกเช่นคำโดยทั่วไป ก็จะเกิดคำประสม เราคุ้นเคยอยู่กับคำ เช่น *เสียใจ ยกหาง หัวเสีย รับประทาน ฯลฯ* และก็ไม่แปลกอะไรหากจะมีการสร้างคำกริยาประสมขึ้นมาใหม่ เช่น *เสียวปอด* เพื่อแสดงถึงความกลัว *ยกไหล่* เพื่อแสดงว่าไม่สนใจ *ตาเสีย* เพื่อแสดงว่าไม่มีวิสัยทัศน์ *รับใจ* เพื่อแสดงการยอมรับ ความนับถือ ความศรัทธา เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าจะไม่เป็นที่คุ้นหูก็ยังสามารถทำความเข้าใจได้

การมีผลิภาวะของคำกริยาประสมนั้นไม่ใช่ว่าคำกริยาประสมทุกรูปแบบจะมีเท่ากัน แต่หาก

ขึ้นอยู่กับแต่ละชนิดของการประสมคำด้วย และการประสมคำบางวิธีอาจมีผลผลิตภาวะมากกว่าวิธีอื่นๆ อย่างอิสระปราศจากเงื่อนไขในเรื่องของรูปแบบ ผลการศึกษาคำกริยาประสมในภาษาไทยแสดงให้เห็นว่าคำกริยาประสมยิ่งมีความใกล้เคียงกับวลีและประโยคมากเท่าใด ก็จะมีผลผลิตภาวะมากขึ้นเท่านั้น (ถึงแม้จะน้อยกว่าวลีหรือประโยค) คำประสมเช่น *รับปาก* มีรูปและวากยสัมพันธ์เลียนแบบภาคแสดงต้นแบบ จะมีผลผลิตภาวะเช่น *รับคำ รับแขก รับขวัญ รับเคราะห์ รับช่วง รับบาป รับมือ รับหน้า* ฯลฯ คำประสมเช่น *ใจหาย* มีรูปและวากยสัมพันธ์คล้ายประโยคมาก ก็มีผลผลิตภาวะมากเช่น *ใจดี ใจร้าย ใจดำ ใจจิต ใจแคบ ใจกว้าง ใจชื้น ใจร้อน ใจเย็น ใจใหญ่ ใจง่าย* ฯลฯ และก็มีโอกาสที่จะผลิตเพิ่มได้เรื่อยๆ ซึ่งอาจจะเป็น *ใจเล็ก ใจอู่น ใจเปรี้ยว ใจชั่ว ใจยาก* ฯลฯ ในขณะที่คำประสมที่ปรับเปลี่ยนมาจากคำซ้อน เช่น *นำพา ก่อตั้ง ยึดถือ ฟ้องร้อง ดูแล รู้จัก* ฯลฯ จะมีผลผลิตภาวะที่ต่ำกว่า

ความหมายของคำประสมก็มีส่วนทำให้คำมีผลผลิตภาวะต่างกัน คำประสมที่ยังมีความหมายที่ค่อนข้างตรงตามรูปมากเท่าใด หรือมีความเป็นอุปลักษณะน้อยเท่าใด ก็จะมีผลผลิตภาวะมากขึ้นไปเท่านั้น ดังที่ Unchalee (2000: 286) ได้กล่าวไว้ว่า “The association between transparency/ lexicalization and productivity suggests that the more transparent a compound is, the more productive the compound is expected to be” ดังจะเห็นว่าคำกริยาประสมในกลุ่ม *ใจ* มีความหมายค่อนข้างที่จะตรงตามรูปภาษามากกว่าคำกริยาประสมโครงสร้างอื่นๆ ก็จะสามารพัฒนาแปรไปได้เรื่อยๆ ตามคำกริยาที่นำมาควมประสมด้วย จึงเป็นโครงสร้างที่มีผลผลิตภาวะสูงในขณะที่ประสมเช่น *เก็บกิน หากิน ออกรับ กัดติด*

แก้ตก กินล้าง ลองดี นำพา รู้จัก ฯลฯ ซึ่งมีความหมายผิดไปจากรูปภาษามากก็ยากที่จะผลิตคำกริยาประสมใหม่ๆ จากการเลียนแบบคำเดิมได้

นอกจากคำประสมที่เลียนแบบวลีหรือประโยคและคำประสมที่มีความหมายค่อนข้างตรงรูปภาษาจะมีผลผลิตภาวะแล้ว การนำอวัยวะเช่น *ใจ หัว หน้า ตา หู มือ* ฯลฯ มาประสมกับคำอื่นๆ ก็เป็นที่นิยมและมีผลผลิตภาวะสูงกว่าคำในบริเวณความหมายอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น ในคำประสมที่มีคำว่า *ใจ* ประกอบอยู่ด้วย จะมีผลผลิตภาวะ ดังที่เรามีคำว่า *ใจดี ดีใจ ใจหาย หายใจ ใจเสีย เสียใจ ใจเบา เบาใจ ใจน้อย น้อยใจ* ฯลฯ (แม้ว่าจะสับที่คำประกอบไม่ได้ทุกคำก็ตาม เช่น *ใจร้าย-ร้ายใจ? ใจจิต-จิตใจ? ใจหนัก-หนักใจ? ใจดำ-ดำใจ?*) เหล่านี้เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าคำกริยาประสมที่มีรูปแบบคล้ายวลีหรือประโยคหรือคำที่มีความหมายค่อนข้างตรงตามรูปจะมีผลผลิตภาวะสูง แต่ก็ไม่ได้อธิบายความหมายว่าคำประสมสามารถสร้างได้โดยปราศจากข้อจำกัดเสียทีเดียว โดยเฉพาะคำที่ไม่สามารถแสดง *ความถาวร* (permanent) และ *ความเป็นปกติวิสัย* (habitual/generic) ได้⁶ ความแตกต่างของคำประสมจากวลีและประโยคที่สำคัญจึงอยู่ที่ว่า คำประสมมีลักษณะการนำเสนอที่เฉพาะ (fixed expressions) ซึ่งคำประสมส่วนใหญ่ที่ผู้พูดภาษาใช้และเข้าใจนั้น ผู้พูดจะเคยได้ยินหรือได้เห็นมาก่อน แตกต่างจากวลีและประโยคที่สามารถผลิตได้อย่างไม่จำกัด แม้ว่าจะไม่เคยได้ยินวลีหรือประโยคนั้นๆ มาก่อนเลยก็ตาม ข้อเท็จจริงนี้จึงเป็นสาเหตุให้ผู้ที่ศึกษาคำประสมบางท่าน เช่น Matthews (1991) กล่าวว่าคำประสมส่วนใหญ่ถูกบรรจุไว้ในพจนานุกรม

5. สรุป

คำกริยาประสมมีที่มาจากหมวดหมู่ไวยากรณ์หลายหมวดหมู่ มีการปรับเปลี่ยนหมวดหมู่มาจากทั้งในระดับคำด้วยตนเองและจากหมวดหมู่ในระดับที่ใหญ่กว่า จากการปรับเปลี่ยนหมวดหมู่นี้เอง ทำให้หมวดหมู่กริยาประสมมีการทับซ้อนกับหมวดหมู่อื่นๆ คำกริยาประสมบางคำจึงมีคุณสมบัติและลักษณะเหมือนคำซ้อน บางคำเหมือนกริยาวลี บางคำเหมือนภาคแสดง และบางคำเหมือนประโยค การทับซ้อนกันของหมวดหมู่เหล่านี้เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปได้เหลื่อมกันตามลำดับ ทำให้คำบางกลุ่มมีลักษณะใกล้เคียงกันมาก การปรับเปลี่ยนคำหมวดหมู่ต่างๆ เป็นคำกริยาประสมนั้นเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้คำกริยาประสมมีผลิตภาวะมากกว่าคำโดยทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามก็ยังไม่เท่าวลีหรือประโยค เนื่องจากคำประสมมีลักษณะการนำเสนอที่เฉพาะซึ่งเป็นลักษณะของการเป็นคำด้วยเหตุที่หมวดหมู่คำกริยาประสมเป็นหมวดหมู่ที่มาจากการปรับเปลี่ยน เกิดทับซ้อนกับหมวดหมู่อื่นๆ นี้เอง คำกริยาประสมจึงดูเหมือนกับเป็นหมวดหมู่ที่สร้างความยุ่งยากและปัญหาในการศึกษาก่อให้เกิดความสับสนกับหมวดหมู่ไวยากรณ์อื่นๆ ได้ ถ้าหากผู้วิเคราะห์ยังคงมีมุมมองของหมวดหมู่ต่างๆ เป็นแบบเดิมที่เคยปฏิบัติมา คือเป็นหมวดหมู่ที่ตายตัวและแยกขาดจากกัน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณผู้มีอุปการคุณต่องานวิจัย วิทยานิพนธ์นี้ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรที่สนับสนุนทุนอุดหนุนโครงการวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอาจารย์มณฑิรา ตาเมือง สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ที่กรุณาช่วยอ่านให้ความเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และอาจารย์ณรงค์ภรณ์ รอดทรัพย์

สาขาวิชาภาษาไทยที่ช่วยตรวจทานภาษา และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับตัวอย่าง ทำให้บทความนี้เป็นไปอย่างราบรื่นยิ่งขึ้น และท้ายที่สุดที่ผู้เขียนรำลึกอยู่เสมอในการผลิตผลงานแต่ละงานคือ ศาสตราจารย์ Talmy Givón ผู้นำสำคัญคนหนึ่งของทฤษฎีแบบลักษณ์ภาษาและเป็นอาจารย์ผู้ถ่ายทอดแนวคิดนี้ให้ผู้เขียนและลูกศิษย์คนอื่นๆ ได้สร้างสรรค์งานด้านไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษาต่อไป

เชิงอรรถท้ายบท

1. บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์หน่วยสร้างกริยาประสมภาษาไทยในไวยากรณ์หน้าที่นิยมแบบลักษณ์ภาษาทุนวิจัยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร นำเสนอการบรรยายในการประชุมวิชาการระดับชาติเรื่องความหลากหลายทางภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องในโอกาสเกษียณอายุของศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ วันที่ 5 กันยายน 2551

2. อ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแผ่ขยายเชิงอุปลักษณ์ของหมวดหมู่คำ “กิน” ใน Unchalee (2006) ที่แสดงกระบวนการแผ่ขยายเชิงอุปลักษณ์ของคำต้นแบบนี้ไปใช้คำในหมวดหมู่กริยาอื่น เช่น *ยัด แดก ชัด ฟาด พัด รับ ล้อ ฯลฯ*

3. คำว่า “semantic bleaching” บัญญัติศัพท์โดย Talmy Givón

4. อ่านเพิ่มเติมได้ที่ DeLancey (1997) ซึ่งแสดงกรณีตัวอย่างของกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ที่คำนามกลายเป็นคำบุพบท

5. ข้อมูลจาก เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์ (2541: 162)

6. Givón (1991) ให้นิยามในมุมมองข้ามภาษาไว้ว่ากริยาเรียงเป็นเหตุการณ์/สภาวะการณ์ที่ขณะที่ในภาษาหนึ่งมีไวยากรณ์กำกับให้เป็นประโยคความเดียวที่มีกริยาหนึ่งตัว ในขณะที่อีกภาษาหนึ่งมีไวยากรณ์กำกับให้เป็นประโยคซับซ้อนมีกริยาสองหรือมากกว่าสองตัว โดยคำจำกัดความนี้ไม่นับรวมเอาโครงสร้างที่ทุกภาษาให้ไวยากรณ์กำกับไว้ว่าเป็นประโยคที่มีประโยคเต็มเต็มให้กับคำกริยาทัศนภาวะ กริยาบงการ และกริยานี้กคิด-บอกกล่าว

7. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (2549) ได้แบ่งหน่วยสร้างกริยาเรียงดังกล่าวออกเป็นกริยาเรียงต้นแบบและกริยาเรียงชายขอบ เกณฑ์ที่ใช้

ระบุกริยาเรียงต้นแบบคือการมีวากยสัมพันธ์ของประโยคเดียว อันได้แก่ กริยาแต่ละคำไม่สามารถมีหน่วยคำแสดงกาลและมาลาที่เป็นอิสระได้ กริยาทุกคำมีประธานร่วมกัน มีทำนองเสียงเป็นประโยคเดียว และมีหน่วยคำแสดงความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์เพียงหน่วยเดียว กริยาเรียงที่นอกเหนือจากเกณฑ์ดังกล่าวจะถือเป็นกริยาเรียงชายขอบ เป็นต้นว่า กริยาเรียงนั้นเป็นคำประสมซ้อน (เช่น *จับจด*) กริยาเรียงนั้นมีความสัมพันธ์ที่หลวม (เช่น *เดินสูบบุหรี่ร้องเพลง*) และกริยาเรียงนั้นมีกริยาคำหนึ่งเป็นคำไวยากรณ์ (เช่น *ว่ายน้ำได้*)

8. อัญชลี สิงห์น้อย (2548) กล่าวถึงความถาวร และ ความเป็นปกติวิสัย ว่าเป็นเกณฑ์ทางด้านวិธรรณศาสตร์ที่สำคัญของคำประสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2536). *หลักภาษาไทย* เล่ม 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กาญจนา นาคสกุล. (2502). *คำสันนิษฐานในภาษาไทยที่มีมูลรากเป็นคำเขมร*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2549). หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบในภาษาไทย. ใน *อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์. หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย* (หน้า 66-173) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คุณฎิพร ชำนิโรคนานต์. (2528). *การซ้อนคำในกฎหมายตราสามดวง. ภาษาและวรรณคดีไทย*, 1(2), 25-41.
- พระยาอุปกิตศิลปสาร. (2548). *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์ และคณะ. (2528). การประสมคำด้วยวิธีกลั่นนามในภาษาไทย. *วารสารภาษา*, 2(3), 48-58.
- เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. (2531) คำซ้อนในภาษาไทย ตอนที่ 1: ลักษณะพิเศษของคำซ้อน. *ภาษาและวรรณคดีไทย*, 3(5), 15-27.
- บรรจบ พันธุเมธา. (2525). *ลักษณะภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประพิณ มโนมัยวิบูลย์. (2547). คำสองพยางค์และคำซ้อนในภาษาไทย: การสืบหาความหมายจากภาษาจีน. *ภาษาเทศในภาษาไทย*, 1-15.
- พูนพงษ์ งามเกษม. (2549). *รายงานการวิจัย เรื่อง ความหมายของคำซ้อน*. ภาควิชาภาษาและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542*. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. (2520). *ลักษณะคำประสมของภาษาไทย*. เอกสารวิจัยทางภาษาศาสตร์ เสนอในการประชุมชมโปเซียม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 24-26 มีนาคม 2520.
- _____. (2541). *ภาษาศาสตร์ภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- วีไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2530). คำประสม: ลักษณะทางความหมาย. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 5(2), 92-100.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2522. *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- อนงค์ เอียงอุบล. (2528). *การศึกษเชิงวิเคราะห์คำประสมในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุমানราชธน, พระยา. 2517. *นิรุกติศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). *ค่านามประสม: ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- DeLancey, S. (1997). Grammaticalization and the gradience of categories: relator nouns and postpositions in Tibetan and Burmese. In Bybee, J., Himan, J. and Thompson, S.A. (Eds.), *Essays on Language Function and Language Type* (pp. 51-70). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Givón, T. (1984). *Syntax: A Functional Typology Introduction* Vol 1. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Givón, T. (1986). Categories and prototypes: between Plato and Wittgenstein. In Craig, C. (Ed.), *Noun classes and categorization* (pp. 77-102). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Givón, T. (1991). Some substantive issues concerning verb serialization: Grammatical vs. cognitive packaging. In Claire L. (Ed.), *Serial Verbs: Grammatical Comparative and Cognitive Approaches* (pp. 137-184). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hass, Mary R. (1964). *Brief Description of Thai, thai-English Student's Dictionary*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Lakoff, G. and Johnson M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Matthews, P.H. (1991). *Morphology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mithum, M. (1984). The evolution of noun incorporation. *Language*, 60(4), 847-894.
- Panupong, V. (1970). *Inter-sentence Relations in Modern Conversational Thai*. Bangkok: The Siam Society.
- Rosch, E. (1977). Human categorization. In Warren, N. (Ed.), *Studies in cross cultural psychology* (pp. 1-49). London: Academic.
- _____. (1978). Principles of categorization. In E. Rosch and B. Lloyd (Eds.), *Cognition and Categorization* (pp. 27-48). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sadock, J. (1998). On the autonomy of compounding morphology. In Lapointe, S.J., Brentari, D.K. and Farrell, P.M. (Eds.), *Morphology and Its Relation to Phonology and Syntax* (pp. 161-187). Stanford, California: CALI Publications.
- Thepkanjana, K. (1986). *Serial Verb Constructions in Thai*. Doctoral dissertation, Ann Arbor: University of Michigan.
- Udomphol, N. (1964). *Compound Words in Thai*. Master's thesis, Department of Foundation of Education, Chulalongkorn University.
- Unchalee, S. (2000). *Nominal Constructions in Thai*. Doctoral dissertation, University of Oregon.
- _____. (2006). Eating terms: What the category reveals about the Thai mind. *Manusya: Journal of Humanities*, 9 (1), 82-109.